

ג. חיות ראשונות משנת שרות לאומי / מירי

בתקופה האחרונה היינו עדים לגיוס כל אמצעי התקשורת וכל במה ציבורית להתרעה על הפער החברתי והתרבותי הקיים בישראל.

נדמה לי, שבכל עצמת הבעיה הנקראת "ישראל השניה" אפשר להיווכח רק תוך התערות בחייהן של שכבות נחשלות, לפחות לתקופה קצרה. הכרת המצב ממקור ראשון היא מדכאת הן בשל המצב האוביקטיבי והן בשל מה שניתן לעשות בענין זה ואין עושים, אך ההכרה מקרוב היא הכרחית לשם מציאת פתרון לבעיה.

כאשר הגעתי לעיירת פיתוח במסגרת שנת שרות לאומי, הופתעתי ונחרדתי מהשוני הקיים בין החיים בישראל שאני הכרתי ובין החיים כאן. דומה היה עלי כאילו נחתתי על כוכב לכת אחר. היום, כעבור תקופת שרות במקום ועבודה עם התושבים, מצאתי כאן הרבה רע אבל גם הרבה טוב. מעל דפי העיתונים שוכחים לציין שגם במקומות כאלה קיימים חיים. בעייתים מאד — נכון. מדכאים וקשים — גם זה נכון, אבל חיים. חיים שיש בהם מסורת יפה ואיתנה ואשר הרבה שגיאות נעשו בנסיון לגזלה ולהמירה בריקנות. אין לנו תחליפים ותכנים מתאימים למלא את הריקנות שנוצרה וזוהי, למעשה, הבעיה העיקרית במקומות אלו. אני מתכוונת כאן בעיקר לנטישת הדת ולירידת הסמכות הפטרי-ארכית אשר יצרו חלל ריק שעל רקעו קיימת הדרדרות מוסרית.

בעובדה זו אני נתקלת יום יום בעבודתי. בבקרים אני עוסקת בהנחלת התורה, כלומר בהוראת תנ"ך ויהדות לנשים היודעות קרוא וכתוב. הנשים הן שכבה מדוכאת. חלקן הגדול אינו דובר עברית היטב ואינו יודע קרוא וכתוב. הן שוהות רוב הזמן בביתן ואינן מעורות בחיים המתנהלים מעבר לסף. הילדים לומדים ועוברים עד מהרה את האם בידיעותיהם והבעל עובד בדרך כלל מחוץ לבית, רוכש לו ביטויים מרשימים פוגש באנשים שונים, ונחשב ל"אינטליגנט". הנשים עצמן אינן מאמינות בכוחן, מה עוד שגם המשפחה מזולזלת ביכולתן ללמוד. עם זאת, לאחר מספר שיעורים שבהם הן יוצאות משגרת חייהן ומרגישות התקדמות קשה לתאר את האושר והסיפוק שהן חשות ואף מביעות. נוכחתי, שהתנ"ך, כאשר מלמדים אותו בצורה סיפורית לאחר קריאת הטקסט במלואו מתוך הספר, מהווה למענן מקור לא אכזב של גאווה והנאה, ההשלכות האקטואליות ושילוב מדרשים ואגדות חשובים אף מוסיפים חיות לשעור. הביקורים בבתים ויצירת הקשר עם הנשים הם אמצעי מצוין להדרכת האשה מקרוב בהרבה שטחים, כגון: מסירת אינפורמציה בקשר לשירותי הסעד והרפואה, הדרכה בהגינה אישית ובייעול בעבודות הבית וכו'.

אחה"צ הוטל עלי לרכז שני מועדונים שכונתיים ולארגן מסביבם את ההיים החברתיים והתרבותיים בשכונה.

כאן יש לי הזדמנות להפגש בעקר עם הנוער. בעית הדור הצעיר בעירות הפיתוח היא כאובה ביותר. רובם ממורמרים, מובטלים או עובדים בשטחים שאינם מענינים ואינם מושכים אותם. קשה מאד לחלצם ממצבם כיון שהם אפטיים, אדישים ואינם נכונים להיעזר וליצור חיים חברתיים ומקצועיים טובים יותר.

במועדון אני מארגנת להם חוגים לכדורסל, פינג-פונג, אנגלית ומטמטיקה. לבנות — טיפוח החן, כלכלת בית. לשתי הקבוצות בערכות פעולות עיוניות, מסבות וטיולים במדת האפשר. המטרה היא בעקר להחדיר להכרתם שקיים מקום בשכונה הפתוח יום יום בין השעות 4—10 ובו יושבים מדריכים ונערכות פעולות תרבותיות ומעניינות.

בעית הדת היא בעיה כאובה במיוחד בקרב הנוער. הם אינם מודעים לצד האינטלקטואלי שבדת והיא מזוהה אצלם עם הדור הקודם והפרימיטיביות המאפינת אותו. גם הכפיה שבה נוקטים ההורים בתקופה של ירידת הסמכות הפטריאכלית מחריפה את היחס לדת והיא משמשת סבה לבושה.

מבחינה זו חשובה מאד פעילות הבנות בשרות הלאומי. עצם העובדה שהנוער כאן רואה קבוצת בנות נאות מודרניות ודתיות משככת את הזלזול כלפי הדת. כמו בכל פרובינציה קיימת גם כאן הרגשת התבטלות בפני כל זר הבא מהעיר הגדולה. ואם הלה אינו חושב לו לפחיתות כבוד להיות דתי ולהפגין זאת — סימן שזה דבר לא כל כך רע.

על הנערות במיוחד אפשר להשפיע בדרך הדוגמא האישית והקשר הידידותי. אנו מנסות להראות להן שאיפור עדין ולבוש מאופק עדיפים על צבעי הקרב המקובלים גם מבחינה אסתטית. ולנהל איתן שיחות גלויות על "שאים שונים תוך מתן אפשרות להתבטאות חפשית הן מצדן והן מצדנו.

במגע עם כל הגילים ועם כל סוגי האוכלוסיה בעיירה נתקלים בהרבה תופעות מעניינות והלקן אף ראויות לקנאה. הכנסת אורחים שאין דומה לה בשום מקום אחר, שלוח סטואית שדומני, שלאחרונה חשתי בה בקוראי את סיפורי האבות בתנ"ך. והינוך שרשי ובעל ערכים איתנים. יש צורך להבליט ולפתח את הטוב ולהלחם ברע ביתר מרץ.

בטוחה אני שאחד הפתרונות היעילים ביותר לבעית כוח אדם שישנה את המצב הוא ענין שנת השרות הלאומי לבנות דתיות. העובדה, שהעבודה היא בהתנדבות משפיעה פלאים על מוסר העבודה. הבנות מתמסרות בדרך כלל לעבודתן ועושות כמיטב יכולתן, גם בתקופה שבה מועמד העורף לעיתים קרובות בצל החזית ומירב המאמצים מוקדשים למצב הבטחוני יש לנו הרגשה שעורף איתן במדינה יגדיל את כח החזית, ובעצם כל המאבק בחוץ בא על מנת לאפשר קיום חברה בריאה בארץ, דבר שיתאפשר רק ע"י קידום עירות הפיתוח הנחשלות.

כשנתפסו ר' אלעזר בן פרטא ור' חנינא בן תרדיון, אמר לו ר' אלעזר בן פרטא לר' חנינא: אשריך חנינא שנתפסת על דבר אחד, או לי שנתפסתי על חמשה דברים. אמר לו חנינא בן תרדיון: אשריך שנתפסת על חמישה דברים ואתה ניצול, או לי שנתפסתי על דבר אחד ואיני ניצול, שאתה עסקת בתורה ובגמילות חסדים ואני לא עסקתי אלא בתורה בלבד, וכדבר הונא, דאמר רב הונא כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה וכו' (עבודה זרה יז:)

אם מצווה היא לרצות ולחונן את אבניה ועפרה של ארץ ישראל כדברי הכתוב: "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו" הרי את ילדי ישראל שבארץ ישראל על אחת כמה וכמה... (מדברי הצדיק ר' אריה לוי זצ"ל)